

บทที่ ๕

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของรตนปริตรที่มีต่อ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาของพระปริตร ๒) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในรตนปริตร ๓) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของรตนปริตรที่มีต่อสังคมไทย ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๑ ศึกษาความเป็นมาของพระปริตร

ผลจากการศึกษาพบว่า พระปริตรมีเหตุเกิดขึ้นจากกรณีที่มีภัยอันตรายจากธรรมชาติบ้าง สิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติบ้าง ทำผู้คนต้องแสวงหาที่พึ่ง ฝ่ายพระพุทธองค์ตรัสพระปริตรเป็นที่พึ่ง สำหรับป้องกันภัย จากเหตุที่เกิดขึ้น เช่น ภิกษุถูกงูกัด เมืองเวสาลีประสบปัญหาภัยพิบัติ เป็นต้น ด้าน การสวดพระปริตร พระพุทธองค์ทรงทรงอาศัยเหตุปัจจัย จึงทรงอนุญาตแต่ละปริตรไว้ ดังนี้ (๑) มงคลสูตร เพื่อให้สิริมงคล (๒) รตนปริตร เพื่อให้เกิดความสวัสดิ (๓) เมตตปริตร เพื่อให้กลับเป็นสุข มีคนรัก เทวดารักษา (๔) ชันธปริตร เพื่อป้องกันภัยจากอสรพิษและสัตว์เลื้อยคลาน (๕) ธชัคคปริตร เพื่อปราศอุปสรรคอันตราย (๖) อาณานัญยปริตร เพื่อป้องกันภัยจากอมนุษย์ (๗) โพฆณคปริตร เพื่อให้มีสุขภาพดี (๘) อังคุลิมาลปริตร เพื่อให้คลอดบุตรง่าย (๙) วัฏฏกปริตร เพื่อให้พ้นจากอภคิภัย (๑๐) โมรปริตร เพื่อป้องกันภัยจากผู้คิดร้าย (๑๑) อภยปริตร เพื่อป้องกันภัย พิบัติ และไม่ฝันร้าย (๑๒) ชยปริตร เพื่อให้ประสบชัยชนะและมีความสุข สวัสดิ จากพุทธอนุญาตในการ สวดพระปริตรเหล่านี้ ครั้นถึงยุคพระพุทธศาสนารุ่งเรืองในประเทศศรีลังกา จึงได้จัดรูปแบบการสวด อย่างเป็นพิธีกรรม มีเครื่องประกอบพิธี กำหนดวันสวด และสถานที่สวด จนได้รับความนิยมการสวด พระปริตรเป็นอย่างมาก ส่วนในประเทศไทย ได้รับอิทธิพลจากประเทศศรีลังกาดำเนินกัน จึงได้จัด พิธีการสวดพระปริตรจนได้รับความนิยมมากขึ้นเป็นทั้งพระราชพิธีและรัฐพิธี ปัจจุบันยังคงมีสวดอยู่ แต่ปรากฏในชื่อว่าเจริญพระพุทธมนต์ และมีการนำเอาบทสวดเพื่อเข้ามาคั่นในระหว่างพระปริตรแต่ ละบทอีก เรียกว่า บทขัด พบว่า บทขัดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศพม่า ด้านอานุภาพของพระ ปริตร จากผลการวิจัยพบว่า จะต้องมาจาก ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้สวด ต้องสวดไม่ผิด รู้ความหมาย มีใจ เมตตา และผู้ฟัง ต้องเป็นผู้ไม่เคยทำอนันตริยกรรม เป็นสมาธิปฏิบัติ เชื่อในอานุภาพพระปริตร

๕.๑.๒ ศึกษาหลักธรรมและคำสำคัญที่ปรากฏในรตนปริตร

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า รตนปริตร มีรายละเอียดตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ขุททกปาฐะ ธรรมบท ข้อ ๑-๑๘ และสุตตนิบาตข้อที่ ๒๒๔-๒๔๑ มีประวัติความมา หลักธรรม และคำสำคัญที่ปรากฏ ดังนี้

๑) ประวัติความเป็นมาของรตนปริตร มีเหตุเกิดจากเมืองเวสาลีเกิดภัยพิบัติ ๓ ประการ คือ ทุพภิกขภัย โรคภัย และอมนุษย์ภัย เจ้าลิจฉวีจึงได้อาราธนาให้พระองค์เสด็จไปเพื่อบรรเทาอันตรายเหล่านั้น เมื่อพระองค์เสด็จไปถึง รับสั่งให้พระอานนท์เรียนรตนปริตรแล้ว ตรัสบอกให้ไปพรมน้ำพระพุทธมนต์รอบกำแพงเมืองเพื่อบรรเทาภัย ๓ ประการนั้น ให้ระงับไปได้ จนวันที่ ๗ ทุกเหตุการณ์ในเมืองเวสาลีกลับเป็นปกติดังเดิม พระพุทธองค์พร้อมภิกษุสงฆ์จึงเสด็จกลับ

๒) หลักธรรมที่ปรากฏในรตนปริตร จากการวิจัยพบว่า มีหลักธรรมสำคัญที่สัมพันธ์อยู่ในรตนปริตร ดังนี้ (๑) เมตตา กล่าวถึงความปรารถนาดีต่อกันที่ภูตและมนุษย์พึงกระทำ (๒) ความไม่ประมาท ไม่ประมาทต่อการปฏิการตอบต่อผู้มีคุณ (๓) สมภา คือความสงบที่ไม่มีความสงบอื่นยิ่งกว่า เรียกว่า อนันตริกสมภา (๔) ทาน วัตถุทานที่ถวายในพระอริยบุคคลมีพระโสดาบันเป็นต้น ย่อมมีผลมาก (๕) อริยสัจ คือความจริงอันประเสริฐที่ำคนให้เป็นพระอริยะเจ้าชั้นโสดาบันเป็นต้น (๖) สังโยชน์ กิเลสที่พระอริยะเจ้าละได้แล้ว มี ๓ คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส (๗) อภิฐาน สิ่งที่พระอริยะเจ้าไม่กระทำโดยประการทั้งปวง คือ ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำโลหิตของพระพุทธเจ้าให้ห้อ ทำให้สงฆ์แตกกัน และ เข้าวรีตศาสดาอื่น (๘) กรรม คือการกระทำที่ออกจากเจตนา มีเหตุเกิดจากกุศลมูลและอกุศลมูล แล้วแสดงออกมาทางทวาร ๓ ได้แก่ กาย วาจา ใจ จึงแสดงผลออกเป็นประเภทของกรรม ๔ (๙) นิพพาน คือ ความดับ มี ๒ คือ อุปาทิเสสนิพพาน และอนุปาทิเสสนิพพาน (๑๐) การละ ผู้ควรทำความเคารพ ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ โดยอธิบายหลักธรรมเหล่านี้ตามปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาแล้ว ประมวลวิเคราะห์เข้าสู่เนื้อหาที่ประสงคในรตนปริตร

๓) คำสำคัญในที่ปรากฏในรตนปริตร จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีคำสำคัญที่ปรากฏอยู่ โดยความหมายที่อยู่ขอบเขตของพระสูตรนี้ ดังนี้ (๑) ภูต แม้จะมีความหมายหลายอย่าง เช่น ของเขียวเป็นต้น แต่ในที่นี้ประสงคเป็น อมนุษย์ (๒) รัตนะ ใช้ในความหมายของ พุทธรัตนะ อัมมรัตนะ และสังฆรัตนะ (๓) บุคคล ๑๐๘ ได้แก่ลำดับขั้นของพระอริยบุคคลตั้งแต่พระโสดาบันจนถึงพระอรหันต์ (๔) สัตบุรุษ หมายถึง พุทธาภิณฑิตมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น (๕) ภพ คือ ภพชาติเป็นที่เกิดของหมู่สัตว์ (๖) อภัย ๔ คือ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน (๗) บาปกรรม การกระทำชั่วทางกาย วาจา และใจ (๘) พิช ได้แก่ปฏิสนธิวิญญาน

๕.๑.๒ วิเคราะห์คุณค่าของรตนปริตรที่มีต่อสังคมไทย

ผลการศึกษาวิจัยคุณค่าที่มีต่อสังคมไทย พบว่า รตนปริตรมีความสำคัญในฐานะเป็น ๑ ใน ๑๒ บทที่คณะสงฆ์นำมาสวดในพิธีสวดพระปริตรนั้น มีคุณค่าที่มีต่อสังคมไทย ดังนี้

๑) คุณค่าด้านประเพณีและพิธีกรรม ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การเตรียมสถานที่และเครื่องประกอบพิธี ยังคงรักษาวินัยปฏิบัติตามที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แต่มีจัดเพิ่มเติมตามวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในสังคมไทย ด้านการสวดพระปริตร ได้มีการกำหนดบทจุดน้ำพระพุทธรูปและดับน้ำพระพุทธรูปเป็นระเบียบพิธีปฏิบัติของพระสงฆ์ ด้านผู้ประกอบพิธี พระสงฆ์ได้ดำรงอยู่ในหลักธรรมคือไตรสิกขา มีเมตตาจิตที่จะแผ่ยังผู้ประกอบพิธีด้วย ด้านผู้ร่วมพิธี ได้มีการพัฒนาเพื่อความเจริญยิ่งขึ้นไป คือ กายภาวนา สีสภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

๒) คุณค่าด้านความเชื่อ จากผลการศึกษาวิจัยพบว่า คุณค่าที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เฉพาะรตนปริตรนี้ เป็นผลด้านความเชื่อที่จะนำไปสู่เป้าหมายทางพระพุทธศาสนา คือ เชื่อในอานุภาพของพระรัตนตรัย เชื่อในเรื่องมงคล เชื่อเรื่องเวทมนตร์ เชื่อเรื่องการบูชา ความเชื่อเหล่านี้ สังคมไทยได้ยึดถือตามรูปแบบวิธีปฏิบัติที่ปรากฏในตำนานพระปริตร แล้วนำมาประยุกต์ตามวัฒนธรรมของตนเอง

๓) คุณค่าผลของการสวดรตนปริตร ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ร่วมพิธีต่างได้รับอานิสงส์ส่งผลให้เกิดแก่ตนเองและสังคมได้เป็นอย่างดี ๔ ประการ คือ ๑) เกิดความสบายใจ จากการได้ประสบความไม่สบายใจ ทุกข์ใจ แล้วประกอบพิธี ทำให้อาการเหล่านั้นระงับไป เกิดความมั่นใจในการต่อการดำเนินชีวิต ๒) เกิดความสวัสดิ เช่นเชื่อว่าด้ายสายสิญจน์เป็นมงคลติดตัวไปชั่วภพก็มั่นใจ แม้พิธีวันกองทัพอไทย ก็พรมน้ำพระพุทธรูป ๓) เกิดความสามัคคี ๔) บำบัดโรคได้ พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่รักได้ทั้งโรคกายและโรคใจ ดังนั้นในผู้ป่วยหลายได้บรรเทาและหายจากโรคก็มี

๔.) คุณค่าด้านบุญกิริยาวัตถุ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า รตนปริตรเป็นสื่อให้ได้ทำบุญถึง ๑๐ วิธี ได้แก่ ทำบุญด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา อ่อนน้อมถ่อมตน ขวนขวายทำบุญ แผ่ส่วนบุญ อนุโมทนาบุญ การแสดงและฟังธรรม และได้ตั้งอยู่ในสมาธิภาวนา บุญวิธีเหล่านี้จะเกิดขึ้นทุกครั้งที่ได้เข้าร่วมพิธี

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยรตนปริตรที่มีคุณค่าต่อสังคมไทย พบว่า อิทธิพลความเชื่อในพระพุทธศาสนา ของผู้นับถือพระพุทธศาสนา มีหลายรูปแบบ เช่น ถือปฏิบัติตามหลักฐานที่ปรากฏในพระไตรปิฎกบ้าง ถือหลักพิธีกรรมบ้าง โดยเฉพาะด้านพิธีกรรม พบว่า พิธีการสวดพระปริตรได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ตามท้องถิ่นด้วย ส่วนรตนปริตรมีความสำคัญตามประวัติความเป็นมาอย่างชัดเจนตามที่ได้ศึกษามาแล้ว ความเป็นเอกลักษณ์ของฉันทลักษณ์ที่แตกต่างจากพระปริตรบทอื่น

หลักธรรมที่ปรากฏ และคุณค่าทางพิธีกรรม ล้วนแต่เป็นจุดเด่นของรัตนปริตรนี้ อย่างไรก็ตามเพื่อให้งานวิทยานิพนธ์นี้มีประโยชน์ต่อผู้ศึกษาและผู้สนใจทั่วไปมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

รัตนปริตร มีเนื้อปรากฏในพระไตรปิฎกเพียงหลักธรรมพระองค์ตรัสไว้ ส่วนประวัติความเป็นมาพระอรรถกถาจารย์เป็นผู้รจนาขึ้น แม้อย่างนั้นคุณค่าของรัตนปริตร ย่อมยังศรัทธาให้เกิดแก่ผู้ที่ได้ศึกษาแล้ว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มีบางประเด็นที่จะทำให้เกิดประโยชน์กับพระพุทธศาสนา จึงขอเสนอแนะ ดังนี้

๕.๒.๑.๑ การสวดพระปริตรที่ดำเนินการทุกวันนี้ แม้จะมีระเบียบพิธีกำหนดไว้บ้างแล้ว แต่ยังมีพระสงฆ์บางกลุ่ม ได้นำพระปริตรมาถ่ายทอดให้พุทธศาสนิกชนศรัทธาจนเกือบกลายเป็นงมงาย ในแต่ละภาค ได้นำการสวดพระปริตรควบกับการสวดอย่างอื่นไป ทำให้คุณค่าของพระปริตรลดลง และเมื่อกล่าวว่า สวดพระปริตร พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มอาจจะไม่เข้าใจ ดังนั้น คณะสงฆ์ ควรกำหนดระเบียบพิธีกรรมเฉพาะพระปริตรให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้ปนกับ การสะเดาะเคราะห์ ต่อชะตา การเจริญพระพุทธมนต์ ทั้งชื่อพิธีกรรม และรูปแบบให้แตกต่างกัน

๕.๒.๑.๒ การสวดพระปริตร ในปัจจุบัน เป็นเหมือนการสร้างความเชื่อที่หมิ่นเหม่ต่อการถือเป็นไสยศาสตร์ ซึ่งจะถูกรหาว่าเป็นเดรัจฉานวิชา ดังนั้น ควรมีการศึกษา และสวดเป็นประจำ เหมือนคำทำวัตรเช้า-เย็น หรือกำหนดวันให้พุทธศาสนิกชนได้สวด เพราะเนื้อหาพระปริตรเป็นพระพุทธพจน์

๕.๒.๑.๓ รัตนปริตร พุทธศาสนิกชนเชื่อว่า เป็นบทสวดทำน้ามนต์ นานไปจะเป็นประเพณีนิยม กลืนพระพุทธพจน์ไปเป็นไสยศาสตร์ ควรเน้นศึกษาตามคัมภีร์ และกำหนดวิธีการทำน้าพระพุทธมนต์ ของพระภิกษุบางรูปที่ถือผิดกลายเป็นความงมงายที่มอบให้กับสังคมไม่ใช่แก่นพระพุทธศาสนา

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ ได้ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของรัตนปริตร และหลักพุทธธรรมในบางหมวด บางแง่มุม เพื่อนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และสืบทอดเป็นประเพณีวัฒนธรรมต่อไป จากการวิจัยประเด็นเกี่ยวข้อง ยังมีเรื่องน่าสนใจในการที่จะศึกษาวิเคราะห์ต่อไปอีกหลายประการ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรัตนปริตรต่อไปนั้น ควรศึกษาในประเด็นความรู้ ดังต่อไปนี้

๕.๒.๒.๑ ควรศึกษาพิธีสวดพระปริตรมอญ กรณีศึกษาเฉพาะพระราชพิธี

ไอที

๕.๒.๒.๒ ควรศึกษาศรัทธาต่อพิธีสวดพระปริตร กรณีศึกษาเฉพาะกลุ่มเยาวชนยุค

สังคมไทย

๕.๒.๒.๓ ควรศึกษาอาณานาฎิยปริตรที่มีต่อคติความเชื่อเรื่องการสวดภาณยักษ์ใน